

STANOVISKO AGENTÚRY K INKLUZÍVNÝM VZDELÁVACÍM SYSTÉMOM

Druhé vydanie

Tento dokument je aktualizáciou – a druhým vydaním – stanoviska Európskej agentúry pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania (ďalej len „agentúra“) k inkluzívnym vzdelávacím systémom, ktoré bolo zverejnené v roku 2015. Predstavuje dohodnutú víziu a hlavné rysy inkluzívnych vzdelávacích systémov. V samostatnom **Základnom informačnom dokumente** sú uvedené dôkazy a literatúra, z ktorých čerpá toto aktualizované stanovisko agentúry z roku 2022.

Táto konečná vízia inkluzívnych vzdelávacích systémov je koncipovaná ako zámer - cieľ a perspektíva -, s ktorým si môžu všetky členské krajiny agentúry zosúladiť svoje činnosti v oblasti rozvoja politik. V rámci snahy účinne podporovať členské krajiny pri plnení tohto cieľa agentúra uznáva, že z hľadiska úvah a opatrení súvisiacich s víziou inkluzívnych vzdelávacích systémov sa krajiny nachádzajú v rôznych štádiách. Vízia bude preto poskytovať východiská a inšpiráciu pre posilnenie spolupráce s členskými krajinami v nasledujúcich rokoch.

Pri spätnom pohľade na 25 rokov spolupráce s členskými krajinami agentúra naďalej zotrváva na svojej vízii inkluzívnych vzdelávacích systémov, ktorú načrtla v stanovisku z roku 2015:

Žiaci všetkých vekových kategórií majú prístup k zmysluplným a vysokokvalitným vzdelávacím príležitostiam vo svojej miestnej komunite spolu so svojimi priateľmi a rovesníkmi.

Kontext práce na medzinárodnej a európskej úrovni sa však výrazne zmenil. Je nevyhnutné, aby

stanovisko agentúry zostalo aktuálne, a preto tento dokument aktualizuje pôvodnú verziu z roku 2015.

Vzdelávacie systémy v celej Európe čelia čoraz náročnejším výzvam. Spôsobujú ich konflikty, migrácia, pandémia, zmena klímy, technologický rozvoj a spoločenské zmeny. Mnohé z nich môžu prehĺbiť nerovnosti, ktoré sú podľa správy **Global Education Monitoring Report 2020 [Monitorovacia správa o globálnom vzdelávaní 2020]** bežne spojené s:

... pohlavím, odľahlosťou, majetkom, zdravotným postihnutím, etnickým pôvodom, jazykom, migráciou, vysídlením, uväznením, sexuálnou orientáciou, rodovou identitou a prejavom, vierovyznaním a inými presvedčeniami a postojmi (UNESCO, 2020, s. 4).

Vnútroštátne právne predpisy a politika musia uznať práva všetkých učiacich sa a aktívne predchádzať diskriminácii, stereotypom a marginalizácii, ktoré sú zjavné v prípade všetkých učiacich sa, ktorí môžu byť z rôznych dôvodov ohrození vylúčením z inkluzívneho vzdelávania.

Súčasný kontext konfliktov a pandémie ochorenia COVID-19 predstavuje príležitosť na prehodnotenie odolnosti vzdelávacích systémov a spôsobu, akým pripravujú všetkých učiacich sa na život v čoraz neistejších časoch. Keďže sa vplyv na vzdelávanie, duševné zdravie a pohodu mladých ľudí začína prejavovať v plnej miere, do popredia sa dostávajú úvahy o novej spoločenskej zmluve pre vzdelávanie, ako sa uvádza v dokumente **Reimagining our futures together [Nová predstava o našej spoločnej budúcnosti]** (International Commission on the Futures of Education, 2021). V ňom sa zdôrazňuje potreba, aby **vzdelávanie bolo „spoločným sociálnym záväzkom“ – jedným z kľúčových ľudských práv – posilňujúcim schopnosť každého človeka spolupracovať a zaujímať sa o všetky úrovne spoločnosti.**

Sociálne, vzdelávacie a finančné prínosy inklúzie sú dobre zdokumentované. Napriek tomu je naďalej

mimoriadne dôležité, aby všetky krajiny reagovali na politický imperatív, ako aj dôležité etické požiadavky usilovať sa o vytvorenie inkluzívnejšej spoločnosti. Pri posilňovaní svojich záväzkov k **cieľom udržateľného rozvoja** by krajiny mali **zabezpečiť väčšiu zrozumiteľnosť princípov, z ktorých vychádza holistickejší prístup k investovaniu do kvality pre všetkých učiacich sa.**

Záväzky uvedené v medzinárodných dohovoroch a európskych oznámeniach musia byť zapracované do právnych rámcov krajín v záujme zakotvenia rovnosti a nediskriminácie. Legislatíva by mala zabezpečiť univerzálny a rovnaký prístup k inkluzívnemu vzdelávaniu bez diskriminácie. Treba v nej zdôrazniť, že segregácia je forma diskriminácie, pričom diskrimináciou je aj nezabezpečenie potrebných úprav, ktoré umožnia osobám so zdravotným postihnutím užívať všetky ľudské práva na rovnakom základe s ostatnými.

Legislatíva a politika by sa mali zamerať na prístupy v oblasti prevencie a intervencie, aby všetci učitelia sa mohli prekonávať prekážky v učení vrátane zabezpečenia ich plného zapojenia v súlade s hlavnou víziou, podľa ktorej sa učitelia sa všetkých vekových kategórií vzdelávajú vo svojej miestnej komunite spolu so svojimi priateľmi a rovesníkmi.

V záujme riešenia súčasných výziev je **potrebné širšie chápanie inkluzívneho vzdelávania zo strany všetkých aktérov vo vzdelávaní tak, aby zahŕňalo VŠETKÝCH učiacich sa** (UNESCO, 2020). K tomu patrí **odstraňovanie diskriminácie, stereotypov a mechanizmov marginalizácie, ktoré učiacim sa odopierajú príležitosti v rámci miestnych škôl a komunit.** Národné stratégie cielené na určité menšinové skupiny by sa mali rozšíriť v záujme presadzovania práva na vzdelanie a uplatňovania prístupu „na každom učiacom sa záleží“.

Pre plánovanie budúcnosti je potrebná jednoznačnosť významu inkluzívneho vzdelávania. **Inklúzia vo vzdelávaní a spravodlivosť by sa nemali chápať ako oddelené politiky, ale ako princípy, z ktorých vychádzajú všetky vnútroštátne politiky.** To

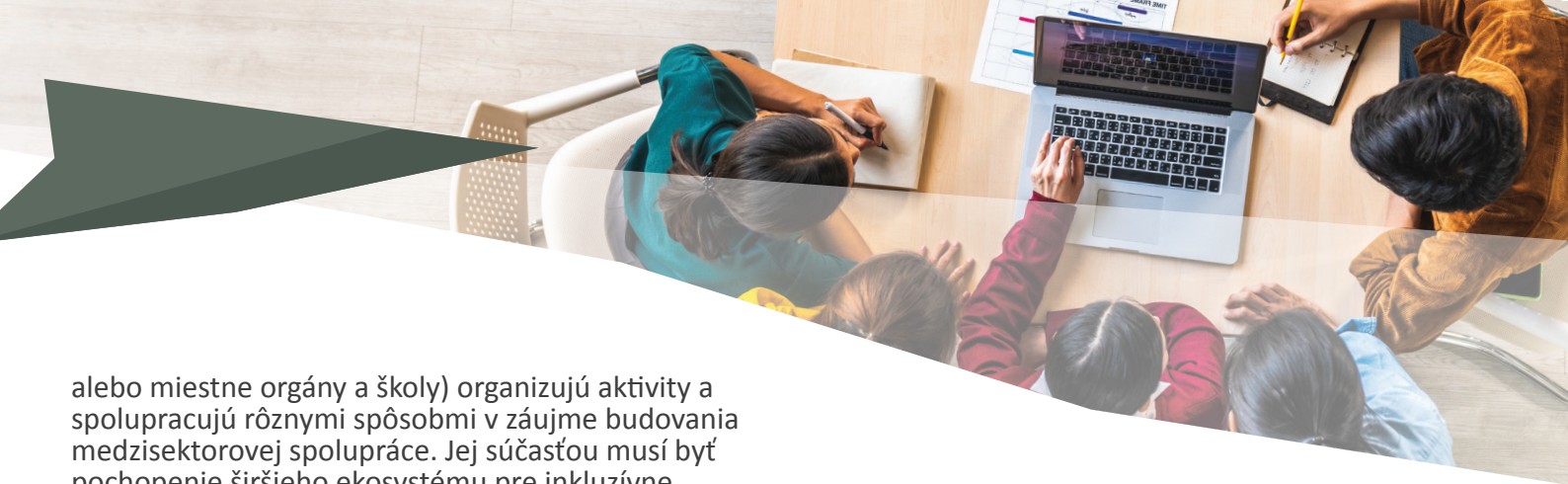
zahŕňa politiky týkajúce sa riadenia, učebných osnov, hodnotenia, zabezpečovania kvality, monitorovania a hodnotenia, vzdelávania učiteľov, ako aj financovania a pridelovania zdrojov.

Základom kvalitného zabezpečenia výučby je rozvoj kľúčových kompetencií prostredníctvom príležitostí profesijného vzdelávania. Tieto kompetencie by mali umožniť všetkým pedagógom zlepšenie úspechov, výstupných údajov a výsledkov celého systému vzdelávania. Pedagógovia by mali byť schopní prispôbiť resp. upravovať osnovy tak, aby poskytovali relevantné príležitosti všetkým učiacim sa bez nutnosti využívať alternatívne alebo osobitné osnovy. **Personalizovanými prístupmi by sa malo zabezpečiť zapojenie všetkých učiacich sa, podporiť ich aktívna participácia a vypočuť ich názor v procese učenia.**

Flexibilné financovanie a spravodlivé rozdelenie zdrojov by sa mali zameriavať na **zvyšovanie kapacity škôl a komunit v súvislosti s rozmanitosťou a podporou pre všetkých učiacich sa.** Prístupy k financovaniu musia zohľadňovať aspekty súvisiace s potrebami učiacich sa, ktoré sa vzájomne prekrývajú. V čoraz väčšej miere sa uznáva, že identity učiacich sa sa prekrývajú a v mnohých prípadoch predstavujú viacero dimenzií rozmanitosti. Učitelia sa môžu byť v dôsledku kombinácie identít vystavení rôznym druhom diskriminácie a znevýhodnenia. Je zrejmé, že nálepkovanie učiacich sa a najmä používanie označení pri rozhodovaní o poskytnutí zdrojov alebo prístupe k nim môže mať vplyv na spravodlivosť.

Vzhľadom na zvyšujúcu sa mieru uznania rozmanitosti a komplexnosti v prípade učiacich sa bude potrebná väčšia spolupráca. Bude si vyžadovať aj zmenu roly odborníkov v oblasti vzdelávania, ktorí musia byť pripravení na personalizovanejšie pedagogické postupy, intenzívnejšie využívanie digitálnych technológií a rozmanitejšie vzdelávacie dráhy. V prípade školských komunit bude potrebné čoraz viac ich zapájať do procesu prepracovania koncepcie „školy“ ako inštitúcie, ktorá ponúka viac než len výučbu podľa učebných osnov.

Význam partnerstiev a sietí s účastníkmi a miestnymi komunitami bude narastať, pretože inštitúcie (ako napr. vlády, ministerstvá, regionálne

alebo miestne orgány a školy) organizujú aktivity a spolupracujú rôznymi spôsobmi v záujme budovania medzisektorovej spolupráce. Jej súčasťou musí byť pochopenie širšieho ekosystému pre inkluzívne vzdelávacie systémy. Musí tiež zohľadňovať kľúčové vplyvy na vzdelávanie a participáciu v rámci jednotlivých úrovní systému, ako aj medzi nimi, pričom je potrebné zabezpečiť napredovanie učiacich sa a kontinuitu opatrenia pri prechode medzi jednotlivými fázami vzdelávania.

Po pandémie ochorenia COVID-19 by sa mohol vytvoriť priestor na **zvyšovanie spoločenského povedomia o dosahu segregácie, izolácie a vylúčenia zo školského systému**. To by sa malo stať základom prístupu „obnovy k lepšiemu“ so zameraním na budovanie kapacít pre všetkých účastníkov a využívanie údajov v záujme zabezpečenia spravodlivého prístupu, vstupných údajov a výsledkov pre **VŠETKÝCH** učiacich sa. Mal byť prispôbený tak, aby ponúkal rôzne cesty a prístupy na základe aktuálneho kontextu krajín a vývoja v minulosti – s dôrazom na neustále zlepšovanie a zabezpečovanie vysokokvalitného vzdelávania pre všetkých, ktoré je zároveň orientované na učiaceho sa.

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2022

Túto publikáciu môžete citovať nasledovne: Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania, 2022. *Stanovisko agentúry k inkluzívnym vzdelávacím systémom*. Druhé vydanie. Odense, Dánsko